

ADATOK.

UTASÍTÁS A MURÁNYI UDVARBIRO RÉSZÉRE 1662-ből.

Instructio specialis
pro egregio Martino Szabó arcis Murány et bonorum
ad eandem pertinentium provisore.

Az tekintetes és méltóságos gróf hadadi *Wesselényi Ferencz* magyarországi palatinus urunk ő nagysága megtekintvén hűségét, jámbor szolgálátját, és az öeonomiában jó gazdához illendő szorgalmatosságát és experienciáját az nemes vitézlő *Szabó Márton* uramnak, *murányi* udvarbírósnak tisztit adta és conferálta ő kegyelmének ez következő articulusok, punktumok és conditiók szerént.

Ex primum quidem azt hozván ez mostani veszedelmes időnek állapotja magával, hogy *Murány* várának mindennap occurálandó belső-külső szükségit szüntelen elméjében fogassa, hagyják és parancsolják ő nagyságok, hogy continue a *várban* resideáljon azholott tiszt uraimékkal jól correspondeálván ő kegyelme, s azokkal ottan consultálkodván mind belső, külső állapotokra gondot viseljen. Melyre, hogy jobban reáérkezessék.

2. a jószágban continue *két hiteles embert* tartson, kiknek egyike *Garammellékére*, másika *Jósza völgyére* vigyázzon; azoknak, mire viseljenek gondot, mindennap ordinantiákat adjon, és hogy annál serényebben procedáljanak, minden héten eleibe hivassa a várba és mint viselték legyen gondját a reájok bizott dolgoknak, strictissime examinálja, reájok vigyázzon, hogy magok privatumjáért az ő nagysága dolga hátra ne maradjon.

3. Hogy ezután az ő nagysága jövedelme sok kézen ne forogjon az *jövedelmek perceptiójában* ilyen rendet kövessen: Az ordinarius provenust, *gömöri* dézmapénz-accidentiát, dan? pénz és serek árát maga percipiálja, s az szolgák pénzbeli fizetéseket onnan rendelje ki, és maga adja meg is. kinek-kinek conventiója szerént, buzabeli fizetéseket pedig a *malnokból*, vagy ha azokkal fel nem érhetné, *murányi major-ságból* deputálja ki, quietáltatván magát mindenikével, úgyhogy ha mi pénz, buza az szolgák fizetésétől megmarad, ő nagysága számára convertálja, s ezen jövedelmek introitusiról, exitusiról, mint szintén a többiről is helyes számot adhasson. Az *korcsmákon* elfolyt bor árát pedig *Nagy Balázs murányi porkoláb* urammal ketten conserválják, egy *két különböző kulcsú ládában*, az szerént mindenféle több pénzbeli jövedel-

meket is, a felölmegirt paragraphusban speczificáli pénzbeli proventusokon kívül, úgyhogy (kitudván az pénzem vött borok capitális summáját) abból senkinek egy pénzt se adjanak ő kegyelmek asszonyunk ő nagysága és praefectus uram ő kegyelme commissiója nélkül. In tali casu penig *ketten nyissák s ketten zárják*, be is ő kegyelmek, azaránt való parancsolatokat és quietantiákat ugyanazon ládában a pénzzel együtt conserválván. Hasonlóképpen a *gömörvármegyei* dézmabuza is éppen a várbeli szükségre conserváltassék, s abból is asszonyunk ő nagysága és praefectus uram commissiója nélkül semmi ne erogáltassék.

4. A *profant* dolgában semmiképpen nem akarja ő nagysága, hogy ő kegyelme, ezelőtt continuált káros abususokat kövesse hanem azmely 125 szapu buzát adatott volt ő nagysága *Sennyei* uram kezében hogy ávval indította volna meg az *profantsüttetést*, beszélvén a sütővel, ekkédig mint folyt legyen az ő nagysága kegyelmes parancsolatja szerént a dolog, ha szinte *Sennyei* uram vagy in-parta remmissior, vagy in-toto negligens volt volna is, mégis fennlégyen pro fundamento az a 125 szapu buza, s indittassa el az *profantsüttetést*, úgy hogy amikor készpénzül fizetni fog a *várbeli vitézlo rendnek*, (aminthogy ki lévén már mutatva honnan legyen meg az szolgák fizetése, úgy is kell annak lenni.) vonja ki hópénzekből a profant (*jósvai* piaczon járó buza árához képest szabott) árát. Amely profant árán megint más buzát vegyen, s azon rendet kövesse az *profantsüttetésben* úgy accomodálván *profantsüttetésre* vejendő buza dolgát, hogy a profanton *haszna* legyen ő nagyságának, amely hasznot pénz-introitusul tegyen be menstruatim egyébiránt valamennyi profantot erogál ez ordinantián kívül nem acceptálja ő nagysága; ez lévén az ő nagysága sokszori kegyelmes intentiója és cathgorica resolutiója.

5. A míg a jó Isten a *rézbányán* áldását mutatja, addig éppen *Sennyei* uram liquidált restantiájából (melyhez *Kövi András* uram restantiája is accedált) teljék ki, arra való expensa, mert ő nagysága más új jövedelmet, valamig ebben tart, semmiképpen nem engedi arra fordítani, sőt számadáskor nem is acceptáltatik.

6. A jószágban occurálandó *causákra* vigyázása legyen, hogy az igazság megtartásával az ő nagyságok dolga jól procedálhasson, az nehéz *causákat* penig, úgymint: *jószág* dolgát, *határok igazítását*, *emberhalált* és egyéb *nehéz dolgokat* magától ne igazgassa, hanem praefectus uramnak értésére adja és ezaránt ő kegyelmétől várjon.

7. Legyen azon ő kegyelme, hogy valamit ma elvégezhet, holnapra ne halaszssa, mert ha mi kár az halogatásból esik, maga fizeti meg ő kegyelme.

8. Az ujonnan conscribálandó jószágot gyakran megszemlélje, és azokat az *urbárium* szerént juxta ipsorum qualitates, mind *barmios* és *gyalogszerezéseket* úgy szolgáltatassa, hogy az szegénységnek terhére ne legyen; az értékelemb szegényével az értékesebbnek terhét ne vonassa, ajándékért vagy valami kedvezésért az dologról el ne hagyja az maga haszna keresésének alkalmatosságáért, alioquin az olyan dologért severe animadvertál ő nagysága ő kegyelmére. Azért minden úttal-móddal az szegénységet megvizsgálván *vonó baromra* erőltesse. Kinek *barma* az ő nagysága szolgálatjában *elvész*, vagy lába törik vagy már teljes-

séggel veszendőben vagyon, az szegény embertől azt *mészárszékre* vegye avagy mást vétesse véle, *megadván az árát* vagy peniglen más marhát nekie érte, idején megírván ő nagyságának vagy praefectus uramnak opinióját, honnét legyen s melyik majorból megadása hoc per *expres-sum declarato*, valamint az szegénység, *urbariumon kívül* várbeli szolgáktól vagy más cselédtől szenved, ő kegyelme eleit vegye, lévén azon hogy azt szorgalmatosan megtakargassa, építgesse, ne legyenek *oly bitangul, mint eddig* voltak. Egyébiránt *tantum facit*, mintha maga rontaná az ő nagysága jószágát, mikor eleit vehetvén sérelme remedeálásának, szántszándékkal mulatja el.

9. Magát a jószágban úgy viselj ö kegyelme, hogy *rendeletlen szolgáltatás* és felettebb való *keménysege* miatt az úr ő nagysága *jobbágyi* el ne bujdosanak, és marhájokban el ne fogyjanak, hanem inkább jó gondviselése alatt mind szaporodjanak, s mind értékekben és marhájok számában *angeáltassanak* Sőt azoknak értékek és helyek in *justa quantitate* megvolnának, s ravaszsgtól viseltetvén magok könnyebbségéért *barmot nem vennének*, *adhibitis justis et etiam placidis mediis vélek* járó barmokat vétesse, hogy minden majorságokat *rendesebben* és hamarabb vitethessen végben. Ha gondviselése alatt *épülnek*: jó indulatját mutatja ha pedig fogynak és *szegényednek* alatta az ő nagysága *jobbágyi*: káros magaviselését és *negligentiáját* ő nagysága el nem szenved.

10. Ő nagysága kárával *hasznot* magának se mi az uré, se a jószágból ne hajtson semminémő praetextus alatt, hanem rendelt praebendájával és fizetésével *contentus* legyen. Maga pénzét az ő nagysága jövedelme közzé ne elegyitse, sem pénzével maga számára *ne kereskedjék* sőt az maga pénzével is oly kereskedést ne indítson, ki az úr jövedelmének kárára és fogyatkozására lenne, ha kártol magát öjni akarja.

11. Minthogy urunk ő nagysága ezen jószágban *continue* nem lakik, az ujonnan *limitált kántor-élést*¹⁾ fogyasztás nélkül szorgalmatosan kiszedetvén, oly helyen tartsa, hogy valahova ő nagyságok parancsolják, oda szolgáltatassa, mert ha későn küldi, valamint *medio tempore* pénzen vesznek az ő nagysága konyhájára, mind ő kegyelme fizeti azt meg. Annak *extractiójában* penig szemes legyen ő kegyelme holmi hitvány észszel holt tyukot, ludat, borjut el ne vegyen, és akiket elvéssen is, oly *provisióval* küldje, hogy akik az idő alatt az utban gondviseletlenség miatt meghalnak, maga fizeti azt meg. Akit penig az élésnek kiszedetésére és hová szolgáltatására *exactorul* rendel, annak *catalogusképpen* eleibe adja, honnan mit és mennyit *percipiáljon*, s oly *instructiót* adjon neki, hogy valamikor mit küld, vagy sok lesz, vagy kevés, *czédulát* adjon mellette, hogy a kit ő nagyságok annak *perceptiójára* rendelnek, a szerint *percipiálhassa*, de *perceptis* penig *quietáltassa* az udvari hadnagygyal vagy komornikkal magát, amely *quietantiát* az *perceptortól* elvevén, tartsa számadására maga *menedékére*, mivel ő kegyelmének azon *limitatiót* *introitusul* köll *assummálnia* számadásában és számot adni róla.

12. Itthon nem létében ő nagyságoknak *haszontalan* és csak

¹⁾ Azaz *negyedévenként* a jobbágyok által beszolgáltatandó élelmi szereket.

kenyérvesztegető szolgálakat ne tartson, és azokat, kik nélkül ő nagyságok ellehetnek, elbocsássa, mert valamint afélekre erogál, maga vállalja kárát.

13. Amikor Isten az urat és asszonyt ő nagyságokat ide hozza, akkori költségről udvarbíró uram, kulcsár, abrak és praebenda osztó sáfár az mindennapi kiosztott *praebendáról*, borról, czipóról, abrakról, husról, tyukról, ludról, egy szóval valamit az konyhára vagy mérten praebendásoknak ebédre, az szerént vacsorára kiád, azokról regestromot csináljon azokban minden költséget szorgalmatosan consignáljon számadásának könnyebbségéért és amikor az úr és asszony ő nagyságokkal az ő nagyságok praefectura jelen leszen az regestromot ő kegyelmének bépraesentálja minden napon, és loco quietantiae subscribáltassa ő kegyelmével, azhol pedig praefectus uram távol volna, ő nagyságoknak és kiváltképpen az asszonynak ő nagyságának bemutatása és az ő nagyságok elmenetelekor azon erogatiókról ő nagyságokkal quietáltassa magát.

Az bornak kiosztogatásáról pedig nem hordórol, mint ez ideig, hanem a mi ő nagyságok asztalára elkél, itezéről itezére tartson számot és amikor vendégei vagynak ő nagyságoknak, és a költség megszorodnék, azoknak neveket, számokat mindenkor felírja, hogy az erogatiót hitelesben adhassa bét regestromában, az is szorgalmatosan observálja, hogy az ő nagyságok szolgáljoknak kinek mennyi borok ésser praebendájok jár, igazán kiadja, de az mindennapi diariumban fel írja azoknak neveket, mert történék gyakorta, hogy azmely szolgál, praebendások egyszer jelen vagynak, azok közül sokan ki ide, s ki amoda az ő nagyságok parancsolatjok szerént elmennek, és méltatlan dolog volna az, távol levőknek praebendájokat számban adni és absentes pro praesentibus consignálni. Mikor azért az oly szolgál elmegyén, és mikor megjőjjön, akinek praebendója mikor szünt volna meg, és mikor kezdette meg, jövedele után kiadni, azokat observálja és az diariumban beadja, mert azonkívül semmi erogatióját nem acceptálják, hanem amit ezen rendelkezésen kívül elkölt, maga fizeti meg.

14. Az ő nagyságok jelennemlétekben az magok dolgokban járó szolgálknak semmit ne adjon akik pedig ő nagyságoztól küldettenek, azokat nevezete szerént, mi dologban járjanak, mikor jöttek, és mely nap mentének el, diligenter felírja. Praebendájoknál feljebb azokra ne költsön, quietáltatván magát vélek, amit reájok erogál, alioquin számadásakor reiscialtatik.

15. Ha mikor uton járó úr vagy főrend az ő nagysága házához avagy jószágban meg találna szállani, kiváltképpen kik ő nagyságoknak jóakarói, avagy az olyanoknak csak szolgálja lenne is, azoknak ügy igyekezzék udvarbíró uram gazdálkodni, kibül se az úr becsületi meg ne sértődjék, se tékozlás se vesztegetés az ő nagyságok élésekben ne legyen, és az ilyeneknek személyeket, jövedeleket, mulatásokat és elmeneteleket hites embereknek recognitióival igazán azokra költ erogatióval diligenter felírja számadásában való könnyebbségéért. Ezen kívül udvarbíró uram semmi rendbeli uton járó embereknek az ő nagysága jószágban gazdálkodást meg ne engedjen, sőt minden uton járóknak infestálásoktól és az végbeli csavargó katonáknak magok és lovak depascuatiójoktól az szegény népet igen megoltalmazza. Et casu quo az

insolens latrok avagy praesidiarius katonák és akarmi renden lévők legyenek is azok akik az ő nagyságok szegényit javokban, marhájokban és személyekben is nyomorgatnák, idejét, helyét személyekkel idején ő nagyságoknak, avagy praefektus uramnak igazán beadják, kik ellen animadversiót vehessen ő nagysága és az szegénység is securitásban maradhasson.

16. Mindenféle *gabonabeli majorságot*, búzát, rozst, árpát, zabot, borsót, lencsét, ledneket, tatárkát, tenkelyt, lent, kendert, egy szóval mindenféle leguminákat, valamit a föld megteremhet, kiváltképpen az murányi és jósvai határban lévő mezőn, kertekben kitkit az ő jó alkalmas idejében bőven vettesen udvarbíró uram, azokat pedig az időnek javán szárazon és kár nélkül vitessen fel és takartassa, az jó időről el ne halassza: és ezekből kárát ő nagyságoknak úgy távntassa el, hogy ezekből esendő károkat maga fizeti meg.

17. Udvarbíró uram, ispányok és kulcsár az úr jobbágyival sem magoknak sem másoknak semmiféle munkát ne tétessenek, se ne szántassanak, hogy az urnak s az szegénységnek afféle szolgáltatásokból kára ne következze, mert az szegénység el nem győzvé az sok munkát, nagy szegénységre és pusztulásra jut dolga. Az *jobbágyosság* az udvarbíró keresésére semmit ne miveljen, mivel az udvarbírák barátságos kérések az szegénységnek terhes parancsolatja, melyben semmit sem mernek ellhallgatni, tartván attól ha kéréseket ellhallgatják, rancortól viseltetvén ellenek, nagyobb terhekkkel aggraváltatnak tőlük. Valamit azért az úr jobbágyival akármi uton és módon magoknak s az tisztviselőknek miveltetnek, szántatnak, vettetnek és kaszálatnak oly vetemények és feltakart szénák termésestől, gyömölcsöstől az ő nagyságok számára takartassanak be, mert azmely industriával magok számokra az tisztviselők ezen dologhoz hozzáérkeztenek, azon industriával az ő nagyságok oconomiajához miért nem érkeztenek, és annyival az ő nagyságok majorságokat miért nem könnyebbitették.

18. Az *jobbágyoknak szolgáltatásának* rendes módjáról udvarbíró uram praefectus uramtól oly informatiót vegyen és ahoz magát úgy alkalmaztassa, hogy minden dolgokat az időnek javán vitessen végben mert ha felettébb való terheltetés miatt az jobbágyosság elpusztul, avagy káros, esős időben való szolgáltatásból az urnak kára és az szegénységnek barmában, szekerében fogyatkozása s kára esik, azokat udvarbíró uram fizeti meg.

19. Az úr jószágában tilalmas *makkos erdőkből* semminemő, épültre avagy tüzre való fát tisztartó uram más idegen jobbágyinak főképpen se titkon, se nyilván pénzen és akármi kedveskedésért eladni ne merészeljen valamig tisztességét szereti, mert afféle titkos erdőlésekből per usum subreptitium sokszor sok perpatvar cum detrimento domini proprietarii szokott lenni, alioquin notabilem poenam incurrit, hoc additó, hogy afféle makkos erdőket nem hogy másnak engedné vesztegetni, de még az ő nagysága szükségére is extra casum inevitabilis necessitatis ne vágattassa.

20. Maga számára udvarbíró uram ispán az úr jószágában földet, rétet, gyömölcsös kertet és akármi ortványokat ne vásároljon, se másoknak eladni se engedjen, ha kárát nem akarja vallani, mert ha az

jobbágy örökségét kezdi eladni, végtére házat is pusztán szokta hagyni, és nagy kárára az urnak szokott el is bujdosni.

21. Az *vetésnek* idejét Isten béhozván, a mikor jó idő vagy on arra, gondja legyen és szorgalmatosan hozzálasson, ő maga is ott forgolódjék, hogy az szántás jól és szépen essék, és jól boronáljanak minden vetéseknek tavasziaknak és őszieknek köből számokra registromát tartsa mennyi köblöt vettet, és azon mennyi kereszt vagy kéve takarodik, igen szorgalmatosan felírja. Az jószágban pedig sehol kétféle szapút, mérczét, köblöt, az szerént messzelyt, itczét, csöbröt ne tartson, hogy nagygyal bévegyen, kicsinyen adjon ki; tetézve avagy egyenesen való mércz vagy szapu megrugdosásából se keressen privatum commodumot, és az szegénységnek kárt ne szerezzen, mert ha azt cselekszi, severa animadversióban veszi az úr ő nagysága érette.

22. Arra is udvarbíró uram gondot viseljen az vetésnek idején az mag mellé bizonyos hites embert állasson aki jelen légyen az mag kimérésének is idején, és recognitiót tartson róla, hogy az mennyi magot ratióban felír, hogy vettet az földben, az elis legyen valósággal vetve, melyre az hites ember is számot tartson, alioquin az maga consignatiójával és hites ember recognitiója nélkül számadását nem rectificálhatja.

23. Minden *erogatiájáról* az felljebb megirt artieulushoz accomodálja magát, azonkívül az úr és asszony ő nagyságok és az praefectus uram commissiojuk nélkül senkinek semmit ne adjon, (megmaradván mindazáltal az uton járokról írott artikulus) mert verbalis commissió a számvevő nem acceptál. Valakinek pedig a commissiók és rendelések szerént is mit erogál quietantiát extraháljon attól. Viszont, ha valakitől mit percipiál, maga keze irásával czédulát adjon nekie, maga is igaz ratiót és instructióját producálván, úgy adjon számot róla minel bizonynyal el kell azt hinni, hogy inneg tova commissió és quietantia nélkül semmit nem acceptálnak ő nagyságok.

24. Az *aratást* Isten behozván, mindenféle gabonáit, őszi és tavaszi vetését ő nagyságoknak az ő idejekben arattassa és takartassa be, füveit lekaszáltatván, jó száraz időben rakassa, hordassa kazalokban, ughogy sem az osztagokban sem kazalokban vigyázatlansága miatt és gondviseletlensége miatt is kár ne essék esős időkben, avagy az kertekben az barmok miatt, mert akármi módon esett, kárát is ő nagyságoknak majorságiban udvarbíró uram fizeti meg.

25. Az ur ő nagyság *csüreiben* való fogyatkozásokat jól megvizsgálja, és egyéb építések között azoknak fogyatkozásait, melyeket látland, késedelem nélkül megépíttessé, hogy az ő nagyságok takarmánya ne károsodjék meg benne, mert megfizeti az olyan kárt. Ezenkívül gáztól ganéjtól meggyült hulladék-polyvától a *csüreket* tisztán tartsa, mutassa abból is jó forgolódását.

26. Mikor az buza, rozs, árpa, zab *hordásnak* ideje lészen, ha csürben vagy asztagokban majorság és dézmát hordat be udvarbíró uram, az csür, és asztag mellé hites embert állasson. Csürben és mindenik asztagban mennyi számu kereszt életet rakat, szorgalmatosan felírja, és az kereszt avagy kalongya mennyi kévékből álljon annak számát né változtassa, az kereszt számát mindenütt húsz — húsz kévére szám-

lálván. Az hites ember az asztagra hányott kévét olvassa meg és úgy rója kereszt avagy kalangya számra, melyet elvégezvén, az egész majorságban mennyi kereszt buza és több őszi, tavaszi mindenféle vetések löttenek, extractusban vegye, az hites ember rovásával praefectus uram kezéhez küldje, hogy ő nagyságokat tudhassa róla informálni ő kegyelme. Elvégezvén az asztagoknak rakatását, ez factó igen szépen befedesse póznáztassa, hogy esős időben károkkal ő nagyságoknak kine keljen, és az madarak is meg ne vesztegessék, kiben ha mi kár esik, udvarbíró uram fizeti meg.

27. Az *csépelletés* dolgában peniglen ily mód observáltassék, hogy minden majorság, dézmabuza, gabona elcsépelletése jó alkalmatosságokkal, jó időben kárnélkül legyen. És elsőben mindenikféleben felét szegény, felét gazdag crescentiájul proportionabiliter két-két keresztet avagy kalengyát elcsépelletvén, az hites bírónak jelenlétében szórassék; és tisztítottassék és méressék meg, kiről az bíró igaz rovást csináljon és tartsa meg, s azt udvarbíró uram bona fide notálja és a bírónak de facto czédulát adjon róla, hogy ugy constálhasson, mennyi kereszt avagy kalongyából mennyi szemet kelljen várni, és ez szerént mikor melyik buzának egyébféle gabonának, asztagnak és akármiféle leguminának elcsépelletésének vége leszen mindeniknek proventusát, in granis mennyi lőtt legyen belőle, iva adják be praefectus uramnak, az először próbának tudására elcsépellet két kereszt avagy kalongyának szeméről való jegyzésével egyetemben. Az csépelletésnek idején az cséplők mellé hites embert rendeljen, hogy polyvával is el ne lopják, és midőn az cséplést elvégzik, az derék méretesen is hites birák vagy polgárok ott is jelen legyenek, az méretésről is igaz rovást tartsanak és udvarbíró uramtól minden méréstől czédulát vegyenek; arra is gondot viseljenek az cséplők, hogy sem magok, sem cséplők oly frausban ne találtsanak, hogy az csépletéskor buza, gabona, vagy akarmi legumina körül forgolódván, az eleit, javát magok számokra ne tulajdonítsák, az alját, utolját, avagy alsójjával elegyeltetett az úr számára ne hagyjanak és az buza, gabona perceptióját és erogatióját ne confundálják, hanem igazán administrálván, külön-külön discreta ratiót tartzanak, mert ha kontra praescriptam ordinationem cselekszik udvarbíró uram, sok difficultásokban és suspicióban involválja magát, mivel számadását ezen rendelés szerént kívánják ő kegyelmétől.

28. Az *cséplőkre* úgy vigyázzanak az tisztviselők, hogy mindenféle szalma, törek, polyva és felezet külön-külön kár nélkül az baromnak téli tartatásokra diligenter conserváltassék, az szalmát szép kazalokban mint szintén az szénakazalat úgy rakassa az cséplőkkel, hogy valami kár ne essék belőle.

29. Minthogy isten jóvoltából az ő nagysága majoriban mindenféle lábas *marhák* szaporodnak széna bőven takartassék, és amint feljebb meg van írva, jó módjával rakattassanak bé, hogy az ő nagysága marhái meg ne fogyatkozzanak, és éhezésre, éhelhalásra ne jussanak; de minthogy az széna sokfelé kelletik, és nemcsak az ott levő marhákkal való megégetetésre, hanem, ha mikor kívántatik, más majorban is adhasson belőle, és pénzzé is tehessen, melynek mind takarításáról, költéséről igaz számot is tartson és adjon. Azt penig jól meglássa, hogy

mind az holiakon s mind más fütermő helyeken az szénában semmi úton és mádon kívül veszni ne szenvedjen, kiváltképen maga privatu-máért, az időt se causálja, mert ha gondviseletlensége miatt az esős idők miatt kinn vész, maga fizeti meg azt a kárt.

30. Innégtova ne úgy viseljen gondot az *szénákra* mint ekkedig volt, hogy az holiakon sok szép széna veszett kinn, s kaszálatlan is sok maradott, mert ezután nagyobb animadversio léssen reá.

31. Mindenféle lábas *marháira* ő nagyságoknak, valamik inventarium szerént kezében adattanak oly gondot viseljen, hogy ne csak megtekintélje, de azok nyaválájokra is igen vigyázzon, és ha valamelyiknek az nyaválájok, csak megorvosoltassa, jó gondviselő pásztorokat tartván mellettek. És mindjárast esztendőbe jövet telelő helyekre és télben etetésekre oly szorgalmatos gondja légyen, hogy szaporodások gondviseletlensége miatt el ne vesszen, ha kárt nem akar szenvedni. És mindenféle ő nagyságok *marháinak* hasznok, sajtjok, vajok, turójok, gyapjok külön-külön, annak módja és szokott rendi szerént megtakaritassanak és azhova kívántatik, vagy convertalni parancsolják ő nagyságok oda erogáltassanak.

32. Az ő nagyságok, majoriban tyuk, lud, réczék, pávák, indiák, juh, disznók, öreg lábas *marhák*, meutől több lehet, szaporittassanak; majorbeli cselédeknek és szolgáltnak, béreseknek hiában ne fizessen, alioquin számvételkor reája írják udvarbiró uramra.

33. Az *méhek* szaporításában, mentől többnek tartásában is nem kisebb forgolódással munkálkodjék, mint egyéb majorságokban való gondviselésben és valahol aféle majorságot tarthat, tartson, és ahoz értő embert a zsellérek közül állasson és rendeljen hozzájok, kiket rajzásoknak idején egyéb szolgálattal ne bántson, dézmában is ami jut, jó köpüvel vegyen, búzán is szerezzon.

34. Azmely majorsághéli *marha eladni* való léssen, udvarbiró uram akkorra tartsa eladását, amikor ára jobb lehet, időnek előtte ára alatt el ne vesztegesse, eladásának is jó idejét el ne mulassa. Az agg *marhákat* kivágassa, és azféléknek árán ünöket és gyermekdedeket vegyen, hogy így is az majorság jobban szaporodhasson.

35. Minden szombaton az *majornétől* tyukmonyakról, vajról, turóról számot vegyen, és a várban béhordja és mindeneknek erogatiókról diariumot tartson, hogy azokról számot is adhasson, ki ha rest, vagy tékozlásban találtatik, arról animadvertáljon.

36. *Kerteiben* ő nagyságoknak minden fele veteményt, melyek nélkül egy nap is el nem lehetnek ő nagyságok házainak szükségére oly bőséggel vettessen udvarbiró uram, hogy nemcsak murányi és josi konyhájának szükségére legyen elégedendő, hanem máshova is, azhova ő nagyságok rendelik, administrálhasson elégképpen. Az kertésznek hiában ne fizessen, fizetését véve megszolgáltassa alioquin nem acceptáltatik; mint mások pénzt is teremtsen az kertből, az kertésznek is onnan fizessen meg.

37. Lenre, kenderre, mind az ő nagyságok majorságiban valókra mind dézimából esendőkre gondja légyen, száraztatására és megcsinálására úgyhogy mikor asszonyom ő nagysága felőle parancsol, kár nélkül készen kötéseken oda küldhesse és fonathassa, szövethesse.

38. Udvarbíró uramnak az *sütésre* szorgalmatos gondviselése legyen, úgyhogy egy véka, vagy szápu fejer czipónak való buzaliszttól az úr asztalára ötven czipót süttessen az praebendásoknak egy véka lisztből hatvant, mert ratió tis azszerént exigálnak tőle. Dercezje, korpája az apró marháknak tartattassék, melyről szorgalmatos számot is tartson.

39. Az *vámoknak* exactióra mind Murány alján. és más helyekben is, hol volnának, hites embereket állasson, azkikkel együtt udvarbíró uram is az vám hasznáról peculoaris ratiót tartsanak.

40. Az ő nagysága jószágiban, amikor az *makknak* Isten természet adja, azt idején megcircularatván hites emberekkal, jolsvai és szécsi sokadalmakban megkiáltatván, mindenfelé hirdjon, és mentől több sertés marhát reá szerezhet, szerezzen, sőt penig maga industriáját mutatván, mentől jobb haszonra, nyereségre való hizlalt marhákat vegyen és meghizlaltatván az makkon, úgy adassa el; jövedelmét ő nagyságoknak igyekezzék ezzel is szaporítani, makkot is az zsellér emberekkal disznók és malaczkok tartására bőséggel szedessen.

41. Az *korcsmákra* való borrhól, és azhol helye vagyon, serről is idején provideáljon, az korcsmák üresen ne álljanak, ha abból való kárát ő nagyságoknak fizetni nem akarja, azhol penig az sere és bora elfogyra, nyereségre másokról is addig bornak szerit tegye, maga avagy barátli borát, serét sehol az úr jószágiban, se titkon, se nyilván, élete és tisztessége vesztése alatt ne árultassa. Ha penig maga borát udvarbíró uram adná ki az korcsmára in catu defectus, azt annak előtte hites bíróval megköstoltatván, amit megítélhetik, hogy mástól is olyan bort vehetni, az szerént szakaszsa annak is árát, melyet kivéven belőle, azon kívül lucuma épen ő nagyságok számára maradjon. Az hordók mérésének idején is az hites bírák, avagy polgárok közül és az korcsmáros jelen legyen, kinek udvarbíró uram czédulát adjon róla minden hordó megmérése után, hogy ők is recognitiót tehessenek az hordónak quantitásáról, mindenik hordóban mennyi zsinbor és mennyi iteze seprő lehetett benne Az borseprőt ő nagysága számára égetesse ki és égett borából való jövedelmét is külön perczipiálja és külön ratiót tartson róla: czédulát adjon az égetőnek, egy kiégetésre mennyi seprőt adott, mennyi jó égett bor lett belőle. Czégér nélkül való korcsmákra exploratorok által vigyáztasson, hogy azoktól az ő nagyságok korcsmáinak jövedelme ne minuáltassék. Ha kit rajta érhetnek, személyválogatás nélkül bora elvonattassék, avagy hordójának feneké kivágattassék, és 12 forintra megbüntettessék, de az ő nagyságok jobbágyit is az más emberek korcsmájára való menéstől, azokról való borhordatástól 12 forinttal megtiltsa, azki ez ellen vétene, megvégye az borságot az úr számára rajta, alioquin maga adja meg az borságot. A bor állapotjában penig kettőztetni kell az dolgot Ha az ő nagysága pénzén vött borokat árultak az korcsmákon, ahoz semmi közét ne avattassa különben, hanem napját, óráját az borkiadásnak annak elfogyásának megméréseinek és a pinczében bészolgáltatásában serény gondot viseljen: igen szorgalmatosan reavigyázzon; ha az ő nagysága pinczéiből korcsmákra való borok fogyni kezdenek, vagy ő nagysága, vagy ő kegyelme idején provideálhasson az korcsmákról. Ha ő kegyelme provideál, minthogy tiszt

is azt mutatná, valamint megveszi akóját a bornak, azon capitalistartsa több borok vételére, lucrumát pedig minden hordónak igazságosan beszolgáltatván, ő nagyságának egy fellérét is sehova ne tegye. Sőt innegtova az éget bor jövedelméből is semmit ne erogáljon commissio nélkül.

42. Az *malmok* gondviselésére és jól igazán való örlésekre hites molnárokat és azoknak szolgálait is megesküdtesse udvarbíró uram, a kik senkinek vám nélkül ne öröltessenek. Azmely malomban az molnár nem árendás, hanem harmados, annak szabad kenyeret ne engedjen hanem minden szombaton az buzavám megosztatván, heti kenyérre egy kassai szapu buzát adjon az molnárnak, az kimérés előtt az közbül az hites bíró maga, avagy az hites polgár az molnárral minden héten minden mérésről registromot avagy rovást tartson. Udvarbíró uram is, amit az malmokból percipiált, ne csak maga nótálja, hanem az bírónak és az molnárnak minden méréskor czédulát adjon, és ahonnét eddig sabbathalis járt papoknak, mestereknek, avagy deákoknak, azt ezután is igazán kiszolgáltassa, és megadja. A jó molnárokat pedig ajándékért és maga privatumáért ne változtassa, hogy valami roszakat avagy igazságtalan embereket ne állasson helyében. Az úr ő nagysága malmaira szorgalmatos gondot viseljen, hogy gondviseletlensége miatt ne romoljanak, mert amennyi idő alatt haszontalanul állani comperiáltatnak az malmok, ő nagyságok károkat az udvarbíró uramon veszik meg. Mely dolgot sernevelő házakra és serneveléseknek procreatiójára is tartson udvarbíró uram. Pusztá malomhelyek is, azhol taláztatnának malmot csináltasson rajta; hiába ne tartsa az helyt, sem másoknak megcsinálni az úr kárára ne engedjen.

43. Az *pisztrángos és kövi halas patakok* azmely faluknak határaitban vagynak, 12 forint birság alatt az ő nagysága jöszágiban tilalmasan tartsa és kerültessen is, hogy vigyázatlansága miatt lopva ne halászszák, hanem az ő nagyságok szükségére tartsa, hogy az folyóvizek és patakok az ritkább halászásától szaporodjanak halakkal; hozzá adván, mivel már három tó, ha nem négy, és igen szép haltartó lészen keze alatt, gátjairól azoknak és minden szükségéről úgy provideáljon, hogy gondviseletlensége miatt azokban kár ne essék, mert ő kegyelme vallja annak kárát. Az haltartóban szebbnél szebb, hazánkban termett pisztrángot, lepényhalat, kövihalat, kophalat, Szepesből hozott pedig szép lazacot rakva interteneálván, hogy halból az haltartók meg ne fogyatkozzanak,

44. Mindenféle *majorságit* ő nagyságoknak gyakran meglátogassa azokra következő károkat eltávoztassa, füvekben, vetésekben és egyébféle takarmányban ő nagyságoknak kár ne essék.

45. Az várban és majorokban azhol valami *fogyatkozást* ruínát lát, azt minden másnapra való halogatás nélkül, ha mikor szükséges restaurációk kívántatnak, azokat helyreállatni el ne mulassa.

46. Az ő nagysága jöszágiban hogy gondviselése alatt *jobbágyi* szaporodjanak; arra kiváltképen való jó mód az, hogy ne csak az elbujdosott jobbágyoknak vételére és helyben letelepedésre hanem pusztá helyeknek idegenekkel való megtelepítésére szorgalmatos vigyázása, gondviselése és igyekezete legyen.

47. Méltó vigyázás legyen arra is, hogyha valamely *faluja* ő nagyságoknak *pusztulni* kezdene, azoknak romlások, pusztulások nem az gondviselők privatuma miatt, és azoknak elviselhetetlen keménységek és kegyetlenségek miatt essék és léssen-e? Melyben ha az gondviselők közül comperiáltatik, kemény büntetés nélkül el nem szenvedik ő nagyságok. Itt azért udvarbíró uram az ő alatta levő ispánok ellen vigyázzon és gyakran az bírától értekezzen, ki-ki az czélen kívül nem jár-e? és maga privatumival az szegénységnek rövidséget és ő nagyságoknak károkat tesznek-e? kik, ha olyanok találatnak, de factó praefectus uramnak értésére adja, et severe animadvertáljon ellenek.

48. Az *jövevények*, minthogy az jószágoknak szaporodására valók, ha valamely faluban ő nagyságoknak olyak találatnának, avagy szállani és telepedni akarnának, az olyakat udvarbíró uram biztassa ideig való szabadsággal, és az dolgot praefectus urammal közölje, kinek illendőképen ideig bizonyosan ugyan meg is adja, de jól reá vigyázzon, hogy az szabadság idejének elteléséig jól épüljön, a ki örökösön megis maradhasson.

49. Az *mezőknek*, *réteknek* és *erdőknek* *vigyázására* ujonnan mindenütt kerülőket eskessen, olyakat mindazáltal, kik mesterség nélkül való zsel-lérekből álló emberek legyenek, és ne jobbágyok, akik sem pénzért, sem barátságért senkinek az erdőket ne hagyják vágni és hordani, circálókat rendelvén utánok ha kerülük-e igazán az erdőket, és ha valamelyik latorságban tapasztaltatik, igen megveresse három pálczával, hogy másszor jobban őrizze őket.

50. Kemény *bírsággal* az szegénységet ne terhelje udvarbíró uram, hanem az törvény szerént való bírság, mely egy forintot meg nem halad, a legyén udvarbíró uramé. Egyébb accidentiákat pedig, ugymint magvaszakadt embereknek marhái testamentomban legált akarmi jók, törvény szerint megsententiázott és elszökött jobbágyinak marhái, melyek legitime, ő nagyságokra devolváltatnak, azonképen egy forint felett való bírságok is ő nagyságok számára percipiáltassanak et fide mediante consignáltatván ez ilyenek, számadásra elő is állittassanak.

51. Az ő nagysága jószágiban *puszta házhelyek* után való földeket, réteket, penes inquisitionem, ha abalienáltatának volna, kikeresse, és az ő nagysága jószágában minden industriával reincorporálja; udvarbíró uramnak pediglen kiváltképen való vigyázása oly helyekben legyen az ily örökségeknek kikeresésében, az hol az ő nagysága józágaiban nemes emberek laknak, kiknek ha olyan földeket talál, avagy az ő nagysága jobbágyi pénzen adtanak volna el házok után való földeket, az olyakat megdézsmálják kedvezés nélkül, hanem ha az urnak ő nagyságának arról ammentiáját látja.

52. Mikor holmi *kereskedéseknek* ideje lenne, meg nem indul udvarbíró uram benne, sőt ha hozzá kezd is, abból maga hasznát követi inkább, hogy sem az ő nagysága jövedelmét öregbitené, valami haszon-szerzést a számvételkor ítélhetni, hogy negligált, vagy maga ususára convertált, akár pengig az ő nagysága jövedelméből másnak indulgéált, reáírják, és meg is veszik rajta. Ebben azért jól vigyázzon tisztartó uram, mert akar cessans, akar currens lucrum patietur remoram, avagy suum non habebit effectum propter negligentiam suam, bizonynyal severa animadversióban vétetik.

53. Ha az ő nagysága jobbágyi közül valaki *capitalis vétekben* esnék, avagy súlyos birságot, és udvarbíró uramnak kedvét keresné, büntetlen maradna; avagy elbocsátának ajándékért, vagy vigyázatlansága miatt elszaladna, és elmenne, az minémő büntetésének törvény szerént kellett volna lenni, azt udvarbíró uramon veszik meg birságul.

54. Mikor valamely munkát a jószágban végbe kellene vinni, és udvarbíró uram azon dologra csak némely részét fordítaná, pénzt avagy ajándékot venne az többit is az munkából való kiengedéseért, az ilyen excessés is post diligentem inquisitionem illendő büntetéssel redimád udvarbíró uramra.

55. Minden *angariában* udvarbíró uram summarius extraktust adjon be praefectus uramnak kezéhez (juxta articulum 5. generalis instructio-nis.) de universis perceptis et erogatis, hogy amikor micsoda perceptióknak és erogatióknak az úr ő nagysága tőle végére akarna menni, tudósithassa mindenkor felőle, hogy penig mindmagának udvarbíró uramnak administratióiban az urnak ő nagyságának is az számvétetésben jobb alkalmatosság lehessen, minden esztendőben számot adjon, úgy hogy esztendeje elközelítvén esztendeje előtt egy holnappal generalis registromát az számvételre és arbitrativè revisióra tunc ulteriori dilatione beadja, ha az árestomot és egyéb alkalmatlanságokat el akar kerülni, mely rendtartás singulis annis observáltassék, hogy tessék meg udvarbíró uramnak industriája s forgolódása és az ő nagyságok jóvedelmének szaporodások.

56. Minden *rendekkel* úgy tartsa barátságát, hogy egyenleteség miatt pört és galibát az urnak nagy kárával ne szerezzen; úgy viselje magát, hogy az utána valók társul se vegyék, mindazáltal kit-kit az ő rendi szerint megbecsüljen.

57. A meddig *udvarbíró tisztiben* lészen, az ő nagyságok jószáginak semminémő határit el ne hagyja idegeníteni és foglalni, kinek oltalmazásában praefectus uramtól értsen, és ő kegyelmének hírré adja, ha hol mi azokban bántani, occupálni, et ratione carundem metarum impetálni kezdenének, oltalmazásiról tetszését vegye és azt kövesse, sőt ha el találták volna foglalni és idegeníteni, azoknak is recuperatiójára szorgalmatos gondot viseljen; az ő nagysága erdeit, kiváltképen az várhoz közelebb valókat igen tilalmason tartsa, senkinek azokból ne is kedveskedjen.

58. Udvarbíró uram, ha tisztiben tovább nem akarna maradni esztendőnél, esztendőnek eltelése előtt kéthónappal praefectus uramnak adja értésére, hogy más gondviselőről idején provideálhasson, és azalatt ratióit és difficultásait igazítsa.

59. Az *várat* szorgalmatos jó gonviseléssel egyszer is, másodszor is, buzával, lisztel abrakkal, borsóval, lencsével kásával, darával aszúgyümölcsel, vajjal, turóval, sajttal, szalonnával, mézzel, eczettel, kender-és lenmagolajjal, kertbeli veteménynyel és mindenféle éléssel, fával bőven megrakja, takarja; az régieket elköltvén az mindennapi szükségre, újabbakat tegyen helyekbe, és így mindenkor oly bőséggel legyen élése az ő nagysága házának, hogy a mikor Isten ő nagyságokat Murányban és Iolsvára viszi, semmiből olyankor fogyatkozása ne legyen, ne is kapjon aztán két felé.

60. Mindezekeken pedig effektuálását udvarbíró uram az jószágnak jövedelméből végben vihetni, ha per szupinam negligentiam et iquaviam a jó alkalmatosságokat el nem mulatja, és ha az jószágnak szolgáltatását accomodálja; aki mindazáltal nemcsak az ordinarius proventusra nézvé, hanem az helynek commoditásához képest; qui locus est onnis generis allodationis capacissimus, nem azt ami volt, hanem ami meg lehet, végben vinni intendálja, mert valamit per socordiam et negligentiam elmulat, ratióiban írják.

91. Végezetre szorgalmasan eltávoztassa udvarbíró uram, hogy *adósságokban* akarmi vételnek és kereskedésnek alkalmatlanságával ő nagyságát és magát úgy ne involválja, hogy azokat registromának beadásaig nem complanálná; restantiákat az jószágban kinn ne hagyjon, hanem mindeneket tempore administratiónis officii sui provisoratus exigáljon, mert ezután nem mindenkor leszen exactiójában módja, ratióban levő difficultásit tem complanálhatja, mert tempore exactiōnis rationis suae imide se amoda mutogatásának helye nem leszen.

62. Ha mi injuriái ő nagysága *jobbágyinak* akarmi renden lévő emberektől eshetnének, és viszont, ha occasione quorumcumque negotiorum az ur maga személye, jószága és azoknak határi végett, avagy jobbágyi ellen postmoveálna valaki, minekelőtte prókátorok által mások processust akar indítani kegyelmed udvarbíró uram, ezelőtt ezen dolgoknak qualiatasirót és rendes mivoltáról praefectus uramot informálja, és ha mások modo praemisso causát suscitálnának, akárhol legyen is ő kegyelme, de facto et sine ulla temporis mora tudósítsa és de terminis causarum motarum certificálni el ne mulassa.

63. Az *részbányára* oly vigyázása és gondviselése legyen, hogy ő nagyságát idején informálja, plus minus mennyi pénz kívántassék az bányászók fizetésére, az honnan lehessen meg, hetenkint vagy holnapokint.

64. Tudni kell ő kegyelmének, hogy semmin egyében nem szokott ő nagysága úgy megindulni, mint mikor valaki *catholicus vallásban* piszkál, miképen hogy tudván azt ő kegyelme, hogy az regionis exercitium szabad, ő nagysága sem háborgat senkit, azért arra szorgalmatos vigyázása legyen, hogy ha valaki az, *murányi jószágban* akar itt lakos akar jövevény megszeretné az catholica vallást, se maga ne impediálja, se másoknak impediálni ne engedje szándékát, semminémő szín alatt, mert valakit rajtaérnek, akar ő kegyelme legyen, akar más, az ő nagysága severa animadvertióját el nem kerüli.

65. Az *murányvári plebánus* rendelt pénzbéli fizetését az honnan rendeltetett legyen ki, jól tudja, azért ezaránt való rendeléstől ne recedeáljon egyszóval, hanem azon legyen, hogy ő kegyelmének fogyatkozás nélkül megadassa az szegény emberekkel, egyéb reá háramló fizetését is megadván, ha az ő nagysága nehéz animadversióját el akarja kerülni.

66. Valamennyi buza, árpa, zab, liszt, szalonna, turó, vaj, méz, borsó, ser és egyéb akarmi névvel nevezendő *élés murányi várban* gondviselése alatt vagon, vagy sok, vagy kevés, ő kivülette és princípálisán kívül az extranentsok közül senkisé tudja annak számát.

67. Mivel pedig ez egynehány számú instructiónak punctumi magában mindeneket nem comprehedálhatnak, udvarbíró uramnak maga

virtusa és diligentíája az, hogy látván s értvén minden állapotokat és jó alkalmatosságokat, semmit azokban el ne mulasson, praefectus hurré adja és hagyása szerint cselekedvén, és magát viselvén, azt kövesse, sselekedje mindenekben, valami az ő nagyságok javainak oltalmazására, megtartására, jövedelmének öregbülésére és károknak akarmiből is eltávoztatására legjobbat feltalálhat, hogy hasznos szolgálatjával tehesse érdemessé magát az ő nagyságok kegyelmességének elvételére. Datum in arce Murány, die 7. Novembris, anno 1662. Lecta, corecta, atque ad rätificatiónem suae celsitudinis palatinalis extradata Joannem Holtmár. m. p. (P.h.)

Eredetije az Országos Levéltár kamarai osztályának utasításai közt.

Másolta: *Dr. Döry Ferencz.*